

Mestereim – tanítványaim

2001-ben, az akkori Iparművészeti Főiskola pedagógiai tanszéke *Kortárs magyar művészek gyermek- és ifjúkori munkái, Juveníliák II.* címmel tíz művész korai alkotásait tartalmazó kiadványt jelentetett meg. Ebben módszeresen feldolgozták a családi háttereket, a művésszé válás korai indítékait, állomásait, Bak Imre, Barabás Márton, Csáji Attila, Keserü Ilona, Lantos Ferenc, Révész L. László, Schéner Mihály, Sinkó István, Szabados Árpád és Szirtes János indulását dokumentálták. (Írta és szerkesztette Kárpáti Andrea és Köves Szilvia). Ebben a füzetben a rólam szóló szócikkben a festőművész nagyapát, a Váli utcai Általános Iskola lombfűrész szakkörét említik először.

Idősebb Barabás Márton, a nagyapám ötvenkilenc éves volt, amikor 1952-ben megszülettem. Hétéves koromig egy házban laktunk, az Eszék utcában. 1959-ben nagyszüleim kivándoroltak Kanadába, a másik, korábban emigrált fiuk után. Építész mérnök apám, és így mi is itthon maradtunk. Nagyapám erdélyi és balatoni tájképei között nőttem fel.

Csatajeleneteket, emeletes sátrakat és kőhajítógépeket rajzoltam, terveztem. A nagyapám és az oldalági híres rokon, Barabás Miklós követhető, követendő példát jelentett a családban. Apám szépen akvarellezett. Amikor ő tanult a József Nádor Műegyetemen, akkor a képzés része volt a szabadkézi rajzolás, festés és mintázás is. Anyám csipkét horgolt, szépen kézimunkázott. Mindketten szerették a zenét a dzsessztől a klasszikusokig. Apám Glenn Miller- és Elvis-felvételeire vettük föl a Beatles-, az Omega-számokat, Terta magnóval. Nyolcévesen füzetnyi, kis világlatlaszon összeszámoltam a világ tengereit, gyufacímket gyűjtöttem. Azok segítségével utaztam képzeletben messzi vidékekre. Alsó tagozatban beiratkoztam a Váli utcai Általános Iskola lombfűrész szakkörébe. Itt Danajka Gyuri bácsi tanított. Úsztam, zongoráztam, és németet tanultam. Hetedikes koromban a rajzolás mellett döntöttem. Apám elvitt Pleidell János Kapás utcai rajzszakkörébe.

Pleidell János Aba-Novák Vilmos tanítványa, később munkatársa volt. Ebből következhetett, hogy a portrérajzolás két-háromszoros méretben is meg kellett tanulnunk. A szemzugok, a félprofilok rajzolását ezeken a nagy méretű tanulmányokon magyarázta el nekünk a mester.

Szürke szobrászagyagot is nagyjából ugyanakkor, hetedik végén vettem a kezembe nagyapám öreg szobrász ismerősénél, Rubletzky Gézánál, aki a Szilágyi Erzsébet fasorban lakott. Az 1881-ben (!) született szobrász nyolc-

vanöt éves lehetett, amikor találkoztunk. Jóval később jöttem rá, hogy a hódmezővásárhelyi Bankpalota tetején lévő *Merkur-szobrot* ő mintázta, még 1907-ben, huszonhat évesen. Akkoriban ezek az időtávolságok felfoghatatlannak tündek.

A Képző- és Iparművészeti Gimnáziumot 1967-ben alakították át, legalábbis a nevében, szakközépiskolává. A tanárok nagy része ottmaradt, de jöttek a főiskolát 1965–66-ban végzett fiatal művésztanárok is, így Birkás Ákos, aki az osztályfőnökünk volt, ifjú Benedek Jenő, aki rajzot, festést tanított és Borbás Tibor, akihez grafikus szakosként külön szobrász szakkörbe jártam. Ők nemcsak a szorosan vett rajzolásról, festésről beszéltek, hanem a művészet tágabb összefüggéseiről is. Birkás felhívta a figyelmünket az éppen aktuális kiállításokra, az Egyetemi Színpadon zajló előadásokra, rendezvényekre. Így láttam még középiskolásként Bak Imre és Konkoly Gyula közös kiállítását a Fényes Adolf teremben, vagy az érettségi évében Paizs László tárlatát ugyanott. Láttuk a Balázs Béla Stúdióban született filmek egy részét, így Dobai Péter *Archaius torzó* című művét, hallottuk Dobai és Bódy Gábor előadásait a filmnyelvről vagy Huszárik Zoltán *Elégia* című filmjéről.

A művészeti középiskolába először fotó szakra vettek fel. Két hónapig üveg negatívról készítettünk kontaktmásolatokat a fixírszagú sötétkamrában. Időközben kiderült, hogy az osztály jobb rajzosai közé tartozom, és átkerülhettem a grafikára. Új lendületet hozott a szak életébe, amikor az akkor sikere teljében lévő Balogh István plakát-

Birkás Ákos
budapesti
műtermében,
2017
Fotó:
Czibul Gyula
© MTI

grafikus vette át a szak vezetését. A falakra 70×100 centiméteres nagytáblákban korszerű betűcsaládok másolatait tette fel, skandináv csomagolóanyagokat hozott be, hangsúlyosan foglalkozott a betűtervezés és tipográfia lehetőségeivel. Versenyeztetett bennünket. Ha három üveg címketáblát (címkétől a díszdobozig) kellett határidőre elkészíteni, akkor nem vette rossz néven, ha volt, aki hatot, hetet is megcsinált. Az osztályunkból Vida Győzöt és Herpai Zoltánt egyből fölvetették az Iparművészeti Főiskola tervezőgrafika szakára, ahová aztán Balogh Istvánt is meghívták tanárnak. Az osztályból Károlyi Zsigmondot, Horváth Attilát és engem a Képzőművészeti Főiskola esti előkészítőjére vettek föl. A Képző nappali tagozatára a teljes kisképzős évfolyamból elsőre csak egy hallgató, Andor András került be. Ő később mégis az Iparművészetin diplomázott.

Nappali tanulmányaimat jeles érettségivel, nyomdai tanulónaként folytattam az Athenaeum Nyomdában és a Tolnai Lajos utcai iskolában. Akkoriban, 1970–71-ben a felvételi első hetében arcképet kellett rajzolni, és ezt a hét végén értékelték. A közel hatszáz felvételiző felét engedték a második hétre aktot rajzolni. A második rostan legjobbnak tartott hatvan felvételizőt nagyjából két részre osztották. Huszonhat-huszonnyolcan nappalira kerültek, és a tanulmányaikat festőként, szobrászként, grafikusként, szobrász- és festőrestaurátorként kezdték el. A többi járhatott az estire, ahol főiskolai műteremben, főiskolai tanársegéd mellett zajlott a képzés. Akkoriban Veress Sándor László vezette az estit. Itt találkoztam először alapvetően más iskolázottságú, komolyan vehető kollégákkal, akik nem a művészeti szakközépiskolából jöttek, hanem budapesti vagy vidéki gimnáziumokból, de akár mezőgazdasági technikumból is, mint például Buhály József. Marosvári György és Balogh Gyula a később Gyulai Művésztelep nevű csoport sajátos mikrorealizmusát képviselte az esti-

sek között. Tolvaly Ernő, illetve mások három-négy évvel idősebbek voltak, mint én. Veress „Öcsi” röptetett bennünket. A nappali munka után – este öt és nyolc óra között – szükség is volt erre a tanár által generált többlet-energiára, lendületre.

Másodszori nekifutásra sikerült bejutnom a nappalira, ahol két évig Kádár György volt a mesterem. Harmadiktól Kokas Ignác tanított bennünket, átvéve a nyugdíjba vonult Kádár György teljes osztályát és az időközben elhunyt Szentiványi Lajos tanítványait is. A fölöttem lévő évfolyamba járó El Kazovszkij és Záborszky Gábor mellé ketten, Marosvári Gyuri és én kerültünk egy közös műterembe. Kokas Ignác sikere teljében volt akkor. Kondor Béla, Vilt Tibor és ő képviselte az országot az 1968-as Velencei Biennálé magyar pavilonjában. Kokas túl volt az 1969-es nagy műcsarnoki kiállításán. A tanítványait a saját karakterüknek megfelelően instruálta. Az ő festményei a kép készítése közben, mintegy a létrehozás feszültségében születtek a felrakott és visszakapart rétegekből. Ez elég messze állt attól az iránytól, ami sokunkat megértett a 70-es évek közepén. A tanulmányfestésben egymásra használni kezdtük a fotót mint előképet, a fotó által láttatott, rögzített műteremmodell helyzetet is. A mester képes volt belehelyezkedni, érdemben belelátni El Kazovszkij stilizált figuratív kompozícióiba, Záborszky fakturális festészetébe, Marosvári mikrorealizmusába vagy az én akkori munkáimba, a *Jelenetbe*, a *Noé bárkája* című két méter hetven széles, százhuszonkét centi magas olajfestményem világába. A nagy feladatra, méretes képek vállalására biztatott. Utolsó éves voltam, amikor megkért, hogy a saját fiát, Kokas Lacit készítsem fel a felvételire. Ez nagy megtiszteltetés volt. Kokas László bekerült az Iparművészeti Főiskolára, és azt követően neves belsőépítész, tervező lett. Ő rekonstruálta a Hild-villát, és tervezte az MMKI székházát.

Mesteremnek tekintem még Kocsis Imrét, aki előbb Kádár György tanársegédéként, majd az utolsó két főiskolai évben a murális szakon tanított. Épületkerámiával, gipsztechnikákkal, mozaikrakással és üveglak-készítéssel foglalkoztam két évig, a festés mellett. Be-benézett a szakra a szakvezető Z. Gács György is. Ezt a két évet tekintem a későbbi szobrászati munkásságom megalapozásának. Kocsis Imre vezetett be a főiskola utáni szakmai életbe. Záborszky Gáborral együtt meghívott a Makói Grafikai Művésztelepre, ahol a szakma akkori fontos szereplőivel találkozhattam: Nádler Istvánnal, Szemethy Imrével, Szabados Árpáddal, Galántai Györggyel, Kéri Ádámmal és másokkal.

Még főiskolásként Birkás Ákostól vettem át a csepeli Rideg Sándor Művelődési Házban működő rajzsakkör vezetését. A három év alatt sok helyi fiataalt, csepeli és környékbeli, valamint a belső kerületekből Csepelre kijáró

Kokas Ignác
budapesti
műtermében,
2007
Fotó:
Czimbal Gyula
© MTI

kisképzőst tanítottam. Oda járt az utóbb az Iparművészeti Főiskolán végzett Vancsura Rita, akitől idén egy csepeli kiállításom kapcsán levelet kaptam: „Ritkán találkozunk, ezért most leírom: Az én életemnek fontos pontja volt a csepeli szakkör. Akkor még Budán laktam, de hetente kétszer átutaztam érte a várost. Különböző rétegekből érkezett, más-más rajzi szinten álló emberek mindegyikének nagyon érdekes, színvonalas szakkört tartottál, zseniális pedagógiai érzékkel. Köszönet érte! Üdv. Rita”

2005-ben két és fél hónapig helyettes tanárként szobrászatot tanítottam a Győri Tánc- és Képzőművészeti Szakközépiskolában, majd 2010 és 2017 között a Budapesti Kommunikációs Főiskola (a BKF, későbbi nevén Budapesti Metropolitan Egyetem) képi ábrázolás szakán dolgoztam főiskolai docensként, négy évig szakvezetőként.

A főiskolai szintű tanításhoz beiratkoztam a Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskolájába, ahol 2012-ben, hatvanévesen DLA-fokozatot szereztem. A METU-n rajzot, festést, művészeti anatómiát, a design elméleteknek és kézműves szakosoknak ornamentikatörténetet tanítottam. 2017-ben mentem nyugdíjba. Legsikeresebb tanítványom a Pollock-Krasner Foundation ösztöndíját elnyerő, Barcsay-díjas Horváth Lóczy Judit képzőművész, az MMA ösztöndíjasa. Az, hogy a tanítványok milyen eredményeket érnek el, elsősorban a saját tehetségüknek köszönhetik. Ehhez járulnak hozzá a külső körülmények, amelyeknek része a családi, társadalmi közeg, és része az iskolarendszer, benne egymás mellett több tanárral és nemzedéktárral.

A tanárok között egy voltam én is.

Kocsis Imre
a *Lakodalmom*
című képe előtt,
2012
Fotó:
Czimbal Gyula
© MTI